

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Op donderdag 23 juni debatteert uw Kamer over het stikstofbeleid. Graag breng ik, mede namens Greenpeace, Milieudefensie, de Natuur en Milieufederaties en SoortenNL, de volgende punten onder uw aandacht:

1. Juridisch houdbare aanpak is noodzaak, dus kies voor méér en gerichte stikstofreductie voor de meest kwetsbare natuurgebieden.
2. Bied perspectief op een volhoudbare toekomst aan agrarische ondernemers.
3. Zorg voor een doelmatige en effectieve besteding van het budget.
4. Maak werk van herstel.

1. Juridisch houdbare aanpak is noodzaak

Als natuur- en milieuorganisaties hebben we net als agrarische ondernemers grote zorgen voor de toekomst. Juridische houdbaarheid van beleid is een absolute voorwaarde om te kunnen werken aan het herstel van natuur en landschap én voor een toekomst voor (een nieuwe manier van) agrarisch ondernemerschap. Het voorgenomen beleid vraagt daarom aanpassing:

1. Een juridisch houdbare aanpak moet verslechtering van soorten en habitats conform het verslechteringsverbod voorkomen. De doelstelling uit het coalitieakkoord om in 2030 74% van de habitats onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) te brengen en de voorgenomen aanpak geeft echter geen prioriteit aan de meest overbelaste of kwetsbare gebieden. Méér en gerichte stikstofreductie is vóór eind 2025 nodig om de meest kwetsbare natuur veilig te stellen. Het recente [rapport](#) van Bobbink et al. bevat een 'zwarte lijst van habitats' - die gezamenlijk zo'n 25% van het totaal oppervlak van stikstofgevoelige natuur bestrijken - waarvoor sneller moet worden ingegrepen, omdat de overschrijding te hoog is en de herstelbaarheid gering. Hiertoe zal de omgevingswaarde voor 2025 moeten worden opgehoogd naar 50% areaal stikstofgevoelige natuur onder de KDW, waarbij prioriteit wordt gegeven aan minimaal de betreffende veertien habitats. De recente [quick scan](#) identificeert zelfs negentien (sub)habitats en drie leefgebieden met een deadline van 2025. Voor meer informatie over de voorwaarden van een juridisch houdbare aanpak verwijzen wij graag naar de [Memo juridische houdbaarheid aanpak stikstof & ontwikkelingsruimte](#) (Mr. Bondine Kloostera, Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers).
2. In lijn met meer en gerichte stikstofreductie moeten de middelen uit het transitiefonds evenredig herverdeeld worden en eerder beschikbaar zijn dan de huidige datum waarop het fonds operationeel is (1 januari 2024).

2. Bied perspectief op een volhoudbare toekomst aan agrarische ondernemers

Het stikstofbeleid kan, mits juridisch houdbaar ingevuld, zorgen voor toekomstperspectief voor de agrarische sector. Een goede koppeling met klimaat, water en natuurherstel is daarvoor onmisbaar. In dit recente [artikel](#) van de Groene

Amsterdammer wordt die noodzaak geïllustreerd. Een integrale aanpak van de opgaven rondom stikstof, klimaat, water en natuurherstel biedt de kans om tot een ontwerp van het landelijk gebied te komen waarin landbouwbedrijven een onmisbare rol hebben en niet keer op keer op (en over) de grenzen van het systeem balanceren.

1. We vragen om dat perspectief, een volhoudbaar perspectief, gebaseerd op een natuurinclusieve bedrijfsvoering, in uw woord en daad centraal te stellen. Een goede, integrale, aanpak is de enige mogelijkheid tot een perspectief op een toekomst voor de agrarische sector in dit land. De opgave waar we voor staan gaat nadrukkelijk om het terugdringen van schadelijke stikstofuitstoot, niet om het terugdringen van agrarisch ondernemerschap. Wij zien juist de kansen die het beleid aan deze ondernemers kan bieden. Wij vragen u die boodschap ook uit te dragen.
2. Boeren die onderdeel van de oplossing willen zijn, dienen te worden gesteund in de omschakeling naar ecologische landbouw op basis van een goed verdienmodel. Boeren waarvan de huidige manier van werken niet meer mogelijk is dienen eerlijk te worden gecompenseerd. Zo wordt de landbouw omgevormd van een oorzaak van natuur- en klimaatproblematiek, naar een oplossing. Dit voorkomt bovendien dat de beschikbare middelen terecht komen bij het agrarische bedrijfsleven dat juist gebaat is geweest (en blijft) bij intensieve en onvolhoudbare landbouwpraktijken.
3. Alle sectoren, dus ook verkeer, industrie en de luchtvaart moeten bijdragen aan het terugdringen van de stikstofuitstoot. Dit is bovendien een voorwaarde voor het creëren van draagvlak voor de omslag in de landbouw. Wij roepen op om sneller dan nu is voorgenomen deze reductiedoelstellingen voor verkeer, industrie en luchtvaart te formuleren. Daarnaast vragen wij om meer duidelijkheid omtrent de definitie van het kabinet van een 'evenredige stikstofbijdrage' voor alle sectoren, zoals vermeld in het coalitieakkoord.

3. Zorg voor een doelmatige en effectieve besteding van het budget

1. De voorgenomen maatregelen in het kader van het stikstofbeleid, moeten ook bijdragen aan het oplossen van de gevolgen van klimaatverandering en schadelijke uitstoot terugdringen. Deze uitdagingen zijn nauw met elkaar verbonden. Spelers in de keten, zoals banken, toeleveranciers, de verwerkende industrie en de retail hebben een eigen verantwoordelijkheid om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Zij zullen dus een goed klimaatplan moeten hebben om te verzekeren dat zij niet teveel uitstoot veroorzaken in de hele waardeketen. Bedrijven die dat niet hebben, danwel financieel hebben geprofiteerd van industriële landbouw, mogen niet financieel profiteren van de middelen uit het Transitiefonds voor stikstof.
2. Technische stalmaatregelen laten keer op keer zien dat ze minder opleveren dan verwacht, en dragen bovendien bij aan een risico op lock-ins in de sector. Hierdoor gaan letterlijk en figuurlijk kostbare jaren verloren en wordt boeren opnieuw geen eerlijk toekomstperspectief geboden. Zo bestaat bijvoorbeeld het risico dat investeringen in technische maatregelen in zones rond Natura 2000-gebieden samen ook tot te veel depositie zullen leiden, en, tevens in het licht van de klimaatopgave, vervroegd moeten worden afgeschreven. Voorkom een lock-in van de agrarische sector door alleen steun te bieden aan integrale

maatregelen waarbij geen afwenteling op andere opgaven ten aanzien van klimaat, water en natuur plaatsvindt.

3. Niet alleen technische stalmaatregelen, maar zeker ook verplaatsing van bestaande bedrijven houden de productie en de omvang van de veehouderij in zekere mate in stand en dragen daardoor potentieel ook amper bij aan het terugdringen van de stikstofdeken of oplossen van de klimaatopgave. Financiering van dergelijke maatregelen die niet bijdragen aan een integrale oplossing zijn wat ons betreft dan ook duur, ineffectief, kortzichtig en oneerlijk richting de sector.
4. Zonder scherpe sturing op extensivering, is er dus een wezenlijk risico dat een werkelijke omslag in de landbouw uitblijft. Daarom is het nodig dat gedefinieerd wordt waarnaartoe omgeschakeld dient te worden. Door om te schakelen naar ecologische landbouw en een meer lokaal voedselsysteem zijn we - naast volhoudbaar binnen de natuur- en milieugrenzen van ons eigen land - ook minder afhankelijk van geïmporteerd veevoer, van fossiele brandstoffen en chemische inputs. Ook, dragen we bij aan internationale biodiversiteitsverplichtingen, voorkomen we natuurschade elders, verkleinen we het risico op nieuwe pandemieën en maken we ons meer weerbaar tegen de grillen van de wereldmarkt. Ecologische landbouw is een voedselsysteem waarin voldoende voedsel geproduceerd wordt, maar dan binnen de grenzen van de planeet en ecosystemen.

4. Maak werk van herstel

1. Behalve de noodzaak om te voldoen aan juridische verplichtingen om achteruitgang van natuur te voorkomen, moet ook de weg naar herstel worden ingezet. Dit vraagt om aandacht voor de typische soorten van de Habitatrictlijn, ook buiten de Natura 2000-gebieden, en de soorten die indicator zijn voor de basiskwaliteit van natuur.
2. Dat vraagt om monitoring van meer soortgroepen en meer meetpunten in het Netwerk Ecologische Monitoring.
3. En daarnaast om te investeren in programma's gericht op groene vrijwilligers en de ontwikkeling van een programma gericht op samenwerking tussen agrariërs en ecologen.

Namens:

Greenpeace,

Milieudefensie,

de Natuur- en Milieufederaties,

SoortenNL en

het Wereld Natuur Fonds.